

Asia: VN/26048/2021

Lausuntopyyntö liikenteen esteettömyysvisiosta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Vanhusasiavaltuutettu pitää erittäin tärkeänä esteettömyysvision valmistelutyötä ja esitettyjä ehdotuksia sen mahdollistamiseksi, että kaikilla olisi mahdollisuus yhdenvertaiseen liikkumiseen julkisia liikennevälineitä käyttäen tai muulla tavoin.

Vanhusasiavaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, jonka lakisääteisenä tehtävänä on edistää ikääntyneiden oikeuksien toteutumista.

Osa tätä tehtävää on seurata lainsäädännön kehittämistä ja toimeenpanoa sekä yhteiskunnallista päätöksentekoa sekä arvioida niiden vaikutuksia ikääntyneisiin. Arvioimme liikenteen esteettömyysvisiota ikääntyneiden ihmisten aseman ja oikeuksien toteutumisen näkökulmista.

Suomessa on Tilastokeskuksen mukaan noin 1,3 miljoonaa 65 vuotta täyttänyttä henkilöä. Heistä 75 vuotta täyttäneitä on noin 601 000 ja 85 vuotta täyttäneitä yli 159 000. Yli 95 vuotta täyttäneitä on lähes 12 000. Iäkkäiden ihmisten osuus Suomen väestöstä on suuri ja kasvaa edelleen. Suuri osa heistä asuu kaupunkimaisilla alueilla, joissa on julkista liikennettä. Kuitenkin moni asuu harvaan asutuilla alueilla, joissa julkinen liikenne on hyvin vähäistä tai sitä ei ole lainkaan heidän saavutettavissaan. Tämä tilanne estää julkisen liikenteen käyttämisen, ja siihen on ratkaisuna vain esteettömän ja saavutettavan julkisen liikenteen lisääminen ja niin sanotun liikenneköyhyyden vähentäminen ikääntyneiden keskuudessa.

Vanhusasiavaltuutetulle on tullut useita yhteydenottoja liittyen julkisen liikenteen puuttumiseen, vähyyteen tai vaikeaan saavutettavuuteen. Samoin yhteydenottoja on tullut kohtuuttomista vaikeuksista ostaa matkalippua, jos ei ole pankkitunnuksia ja digilaitteita ja -taitoja. Esimerkiksi R-kioskeja, joista lipun voisi ostaa ei ole kaikilla rautatieseisakkeilla tai asemilla eikä niiden lähistöllä. Nämä ongelmat aiheuttavat suuria vaikeuksia erityisesti kaikkein iäkkäimmille henkilöille, haja-asutusalueilla asuville ja heille, joilla ei ole omaa autoa käytössään puuttuvan ajokortin tai evätyn

ajo-oikeuden vuoksi. Erityisen vaikea tilanne on ikääntyneillä, joiden koti on harvaan asutuilla alueilla.

Vanhusasiavaltuutettu näkee tärkeänä, että julkisen liikenteen saatavuutta parannetaan erityisesti kaupunkien keskustojen ulkopuolella. Yhtä tärkeää on se, että julkinen liikenne toteutetaan esteettömästi ja saavutettavasti, kuten vision tavoitteessa todetaan.

Esteettömyysvisiossa painotetaan saavutettavaa digitaalista tiedonvälitystä ja asiointia. On erinomaista, että tätä aihetta on analysoitu hyvin tarkasti julkisen liikenteen käyttäjien kanssa ja tehty konkreettisia ehdotuksia tilanteen parantamiseksi. Tämä palvelee myös yhä useampaa digitaitoista ja verkkopankkia käyttävää ikääntynyttä. Vanhusasiavaltuutetulle tulleissa yhteydenotoissa on kuvattu vaikeuksia käyttää olemassa olevia sähköisiä palveluita matkalippujen ostamiseen. Käytettävyyden parantaminen on välttämätöntä, jotta ostotapahtuma tai ylipäättään tiedonhaku helpottuu. Yhteydenotoissa on myös toivottu mahdollisuutta maksaa pankkikortilla lähimaksuna lippu kulkuneuvossa olevassa automaatissa koko maassa. Tämä helpottaisi monen ikääntyneen tilannetta ja muutoksesta hyötyisivät myös nuoremmat.

Kuten visiossa todetaan, on olennaisen tärkeää, että tekstit, palvelut ja uudistukset ovat selkeitä ja ymmärrettäviä. Suomalainen tutkimus on osoittanut, että asiointiin liittyvä kielenkäyttö voi merkittävästi joko estää tai edistää ikääntynyttä henkilöä pääsemästä sopivien palveluiden piiriin (Tiililä U. Asiointikielen rooli vanhuspalveluiden saavutettavuudessa. Teoksessa Hippi ym, toim. Vanhuus ja kielenkäyttö, SKS 2020). Digitaalisilla palvelualustoilla käytettävän kielen selkeys ja tuttuus auttaa asiakkaita.

Tilastokeskuksen tietojen mukaan vuonna 2022 internetiä ei ollut koskaan käyttänyt noin 10 % 65–74-vuotiaista ja noin 35 % 75–89-vuotiaista. Yli 90-vuotiaiden osalta tilastoja ei ole saatavilla. Lisäksi suuri osa ikääntyneistä on arvioinut eri tutkimuksissa, että heidän digitaitonsa eivät ole riittävät itsenäiseen digitaaliseen asiointiin. Onkin välttämätöntä turvata myös tiedonsaanti ja asiointi muilla tavoin kuin digitaalisesti. Näistä keskeisiä ovat puhelinpalvelut ja kasvokkaiset palvelut sekä informaatio painettuna. Esteettömyysvision valmistelutyössä nämä asiat ovat olleet esillä ja vanhusasiavaltuutettu näkee välttämättömänä sen, että esteettömyysvision toimeenpanossa varmistetaan myös muu kuin digitaalinen tiedonsaanti ja asiointi.

Hyvin iäkkäiden autoilijoiden määrä on Trafin tilastojen mukaan kasvanut. Yli 90-vuotiaita autoilijoita oli vuonna 2021 5700, kun vastaava luku oli vuonna 2014 yli puolta pienempi, vajaa 2500. Tämä lisää esteettömän pysäköinnin tarpeita ja esteettömyyden vaatimuksia sähköautojen latauspisteillä ja muiden autojen tankkauspisteillä. Monelle ikääntyneelle oman auton käyttö on ainoa käytettävissä oleva vaihtoehto liikkumiseen. On erinomaista, että oman auton käyttöä on tarkasteltu osana esteettömyysvisiota.

Vanhusasiavaltuutettu kannustaa esteettömyysvision toimeenpanossa tekemään yhteistyötä kuntien vanhusneuvostojen kanssa. Vanhusneuvostoille tehdyssä kyselyssä vuonna 2022 vanhusneuvostot nostivat esiin keskeisenä puutteena paikallisen julkisen liikenteen puuttumisen tai vähyyden (Rappe ym., Ikäinstituutti <https://www.ikainstituutti.fi/tuote/vanhusneuvostokysely-iakkaiden-toimintakyky-yllapitavista-palveluista-2022/>). Vanhusneuvostojen ehdotuksia kaikille saavutettavan ja esteettömän julkisen liikenteen ja muun liikenteen edistämiseksi kannattaa kuulla, sillä he tuntevat myös kaikkein iäkkäimpien paikallisia tarpeita.

Vuorela Marjut
Vanhusasiavaltuutettu